
SPRAWOZDANIA

„Studia Pastoralne” 2023, nr 19, s. 221-226

Ks. Bogdan Biela

Uniwersytet Śląski

**SPRAWOZDANIE ZE ZJAZDU POLSKIEGO
STOWARZYSZENIA PASTORALISTÓW**
Migracje zewnętrzne wyzwaniem dla Kościoła w Polsce
Warszawa, 19-20 września 2022 r.

*REPORT FROM THE CONVENTION
OF POLISH PASTORALISTS ASSOCIATION
EXTERNAL MIGRATIONS AS A CHALLENGE
FOR THE CHURCH IN POLAND
WARSAW, SEPTEMBER 19-20, 2022*

W dniach 19-20 września 2022 r. odbył się kolejny Zjazd Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów (PSP). Miejszem obrad było Seminarium Duchowne Diecezji Warszawsko-Praskiej w Warszawie Tarchominie. W ramach zjazdu odbyło się sympozjum pt. „Migracje zewnętrzne wyzwaniem dla Kościoła w Polsce”. Polskie Stowarzyszenie Pastoralistów organizuje coroczne sympozja naukowe, podejmując interdyscyplinarną refleksję dotyczącą rozeznawania i interpretowania sytuacji społeczno-kulturowej i religijnej, oceny prowadzonej działalności duszpasterskiej pod kątem wierności podstawom biblijno-teologicznym i pozateologicznym, jak też proponując kierunki działań na przyszłość¹. Jego przedstawiciele biorą aktywny udział w pracach Komisji Duszpasterstwa KEP, przygotowującej

¹ Owocem sympozjów są między innymi publikacje ukazujące się w ramach serii: *Teologia Pastoralna w Polsce*. Dotychczas ukazały się: *Ewangelizacja odpowiedzią Kościoła w Polsce na wyzwania współczesności*, red. W. Przygoda, E. Robek, Sandomierz 2011; *Świadcstwo w służbie ewangelizacji*, red. W. Przygoda, Lublin 2012; *Duszpasterstwo wobec kryzysu wiary*, red. W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2015; *Peryferie wiary wyzwaniem dla Kościoła*, red. W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2015; *Duszpasterstwo młodzieży w Polsce wobec współczesnych przemian*, red. P. Ochotny, M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2018; *Seniorzy wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*, red. M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2019; *Pandemia jako „znak czasu” dla Kościoła w Polsce*, red. M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2021.

program duszpasterski dla Kościoła w Polsce. PSP dba także o kształcenie pastoralne osób duchownych i świeckich, upowszechniając normy i zasady oraz nowoczesne metody działalności duszpasterskiej, a także promując i wspierając dialog między pastoralistami i praktykami kościelnymi.

W pierwszym dniu zjazdu odbyło się zebranie członków Stowarzyszenia, na którym oprócz sprawozdania i głosowania w sprawie absolutorium został wybrany nowy zarząd. Przewodniczącym został ponownie ks. dr hab. Tomasz Wielebski, prof. UKSW – dyrektor Instytutu Nauk Teologicznych UKSW. Wiceprzewodniczącym został dr hab. Marek Fijałkowski, prof. KUL a członkami dr hab. Bogdan Biela, prof. UŚ oraz dr hab. Zbigniew Zaremski, prof. UMK. Sekretarzem i skarbnikiem PSP został dr Mateusz J. Tutak. Następnie uczestnicy wysłuchali bpa prof. dra hab. Andrzeja Czai, przewodniczącego Komisji Duszpasterstwa KEP. Po jego wystąpieniu odbyła się dyskusja dotycząca nowego programu duszpasterskiego Kościoła w Polsce.

Drugi dzień zjazdu był okazją do spojrzenia na kwestię migracji z różnych perspektyw: teologicznej, duszpasterskiej, politologicznej i socjologicznej. W trakcie kolejnych prelekcji omawiano konkretne przykłady działań na rzecz migrantów oraz wskazano postulaty i wyzwania na przyszłość, zarówno w kontekście aktywności struktur państwowych, jak i instytucji kościelnych.

W pierwszej sesji zostały wygłoszone następujące referaty: „Przyjęcie migrantów. Aspekty biblijnoteologiczne” (ks. prof. dr hab. M. Ostrowski, UJPII), „Migracje: wymiar socjologiczno-politologiczny” (ks. dr hab. J. Balicki, prof. UKSW), „Migracje: wymiar społeczno-kulturowy” (prof. dr hab. M. Duszczyk, UW). W drugiej sesji uczestnicy wysłuchali stanowiska Kościoła w Polsce wobec migrantów i uchodźców (bp dr K. Zadarko, Przewodniczący Rady KEP ds. Migracji, Turystyki i Pielgrzymek), dowiedzieli się o rozmiarach pomocy Caritas uchodźcom z Ukrainy (ks. M. Iżycki, Dyrektor Caritas Polska) oraz o pomocy państwa polskiego uchodźcom z Ukrainy (P. Szefernaker, Sekretarz Stanu w MSWiA, Pełnomocnik Rządu ds. Uchodźców Wojennych z Ukrainy). O pomocy dla uchodźców świadczonej przez organizacje pozarządowe i osoby prywatne mówiła A. Kosowicz, Prezeska Fundacji Polskie Forum Migracyjne.

Ksiądz prof. dr hab. Maciej Ostrowski z Katedry Teologii i Psychologii Pastoralnej UPJPII przypomniał, że w czasach biblijnych na Bliskim Wschodzie migracja była powszechnym zjawiskiem, a dowodem na to jest wiele historii wędrówek przytoczonych w Piśmie Świętym. Migrantem był najpierw Abraham, który wyruszył z chaldejskiego Ur, do ziemi, którą wskazał mu Bóg. Byli nimi także jego synowie, którzy, wygnani z rodzinnej ziemi przez głód, znaleźli się w Egipcie. Tam stworzyli nową społeczną grupę, która mimo 400 lat pobytu nie zintegrowała się do końca z miejscową społecznością. Migracją, 40-letnią tułaczka po pustyni, naznaczona też była historia narodu izraelskiego – wyjścia z Egiptu do Ziemi Obiecanej. Doświadczenia wygnania i niewoli w narodzie izraelskim stały się potem argumentem dla prawa obowiązującego w Narodzie Wybranym,

nakazującego troskę o migrujących i przybyszów. Migracja to także doświadczenie Jezusa Chrystusa, który przychodzi na świat nie w swoim domu, w Nazarecie, ale w Betlejem. Wkrótce ze Świętą Rodziną ucieka do Egiptu. Staje się prawdziwym migrantem, który jest prześladowany przez Heroda. Za migrantów należy uznać też apostołów. To oni poszli w świat i zaczęli głosić Ewangelię „aż po krańce ziemi”. A dzięki temu, że wędrowali, nauka Jezusa mogła się skutecznie rozprzestrzeniać, budując społeczność Kościoła na całym świecie. Jedność ludzkiego rodzaju została potwierdzona już w akcie stworzenia – tłumaczył ks. prof. Ostrowski. Migracje wywołują mieszanie się ludów i narodów, co może z kolei stanowić iskrę zapalną wszelkich napięć czy konfliktów. Jediną drogą do uniknięcia takich sytuacji jest przywracanie świadomości miłości, braterstwa i solidarności między narodami. Kościół jest jeden, powszechny, katolicki, z natury otwarty na wszystkich ludzi, posiada siłę jednoczenia i przewycięzania podziałów. Migracje są darem dla ludzkości, bo wymiana wartości, wywołana mieszaniami się narodów, jest szansą na wzajemne wzbogacenie się w różnych sferach. Prawdziwe wsparcie migracyjne nie polega tylko na przyjmowaniu „miłych dla gospodarza gości”, ale i tych, którzy są większym wyzwaniem, np. dotkniętych ubóstwem czy niepełnosprawnościami. – Bogate społeczeństwa, do których dziś zmierzają uchodźcy, a wydaje się, że my takim bogatym społeczeństwem jesteśmy, niestety niejednokrotnie cierpią na chorobę egoizmu i zamykania się w sobie na przybyszów. To jest zadanie duszpasterskie: rozbudzać cnotę gościnności i przewycięzać egoizm społeczny – mówił teolog. Jak dodał, powołując się na papieża Franciszka, nauczanie Kościoła powinno pokazywać, że człowiek rozwija się poprzez otwarcie na inne kultury, religie, światopoglądy. – Będąc zamknięci w swego rodzaju getcie, stajemy się mało dialogiczni, także wobec świata nam wrogiego, ateistycznego. Ta konfrontacja wbrew pozorom pomoże nam samym, pomoże w przemyśleniu naszych przekonań, umocnieniu się w nich, będzie dla nas owocna. Jego zdaniem, temat migracji powinien być bardziej obecny w praktyce duszpasterskiej, powinien się pojawić w katechezie, w homiliach, na spotkaniach wspólnot oraz np. być okazją do zaproszenia migrantów i zetknięcia się bezpośrednio z ich świadectwem w parafiach.

Ksiądz dr hab. Janusz Balicki z UKSW, kierownik Międzyinstytutowego Zakładu Badań nad Migracją oraz Interdyscyplinarnej Sieci Badań nad Migracją, poddał krytyce zjawisko populizmu politycznego w prezentowaniu zjawiska migracji w ostatnich latach. Nawiązał przy tym zarówno do wystąpień polityków europejskich oraz światowych, jak i do tego, jak temat migracji przedstawiała w Polsce obecna ekipa rządząca oraz sprzyjające jej media. Prelegent w swojej prezentacji wskazał, że w prasie prawicowej dostrzegalne było wzbudzanie lęków przed masową migracją do Europy ludności z terenów Afryki i Bliskiego Wschodu, a tym samym wywoływanie podziałów politycznych. Cytował (niestety także wybiórczo) doniesienia prasowe, w których dominował „czarno-biały” przekaz medialny. W prezentacji ujął także badania sondażowe CBOS na temat opinii

Polaków o przyjmowaniu migrantów. Opinie te, w roku 2015 jeszcze zdecydowanie przychylne, w kolejnych latach miały się zmieniać na niekorzyść migrantów, pod wpływem owego medialno-politycznego populizmu. Zdaniem ks. Balickiego, sondaże pokazały, że „lewicowe, pogańskie partie wypadają tu bardziej chrześcijańsko niż partie prawicowe”.

Prof. dr hab. Maciej Duszczyk, pracownik naukowy Ośrodka Badań nad Migracjami oraz Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego mówił o wymiarze kulturowo-społecznym migracji. Jego zdaniem, kulturowe ujęcie migracji obejmuje takie czynniki, jak: język, religia, znajomość kultury symbolicznej kraju przyjmującego czy podtrzymywanie przekonań i przekazywanie wzorców kulturowych. Im społeczeństwo, do którego napływają migranci, jest bardziej przywiązane do powyższych czynników, tym ostrożniej musi być prowadzona polityka migracyjna państwa. Istotny jest również – wskazywał prelegent – aspekt społecznych różnic czy podziałów w kwestii migracyjnej. Większość nie może narzucać swojej woli całemu społeczeństwu. Jeśli część osób chce przyjąć migrantów, to większość nie może powiedzieć, że w żadnym przypadku nie przyjmujemy nikogo. Natomiast mniejszość musi brać pod uwagę, że jednak jest mniejszością, musi demokratycznie akceptować wolę większości. Jego zdaniem jest tu szerokie pole do kompromisu, choć powstaje pytanie, „czy można iść na kompromis z prawami człowieka”. W opinii prelegenta, kwestia migracji to dziś jeden z dominujących na agendzie europejskiej tematów. Potrzebne jest stworzenie nowej polityki migracyjnej, nie opartej już na konwencji genewskiej ani na unijnym prawie migracyjnym, ale na nowych aktach prawnych, gdyż obecne regulacje już się nie sprawdzają. Prelegent poruszył też kwestię asymilacji oraz wyzwań, stojących przed Polską w kwestii migracji. Jak tłumaczył, nie można nikogo zasymilować na siłę, ten mechanizm jest procesem i realizuje się bardzo powoli, dochodząc do rezultatu najwcześniej w trzecim pokoleniu migrantów. Zdaniem prof. Duszczyka, przed polskim państwem, które wskutek napływu uchodźców ukraińskich, staje się de facto państwem dwunarodowym, stoi wiele wyzwań. Polegają one głównie na dostosowaniu poszczególnych sektorów funkcjonowania państwa, takich jak edukacja, służba zdrowia czy rynek pracy, do potrzeb migrantów. Kluczowa w tym względzie musi być przyjazna integracja, sprawiedliwe traktowanie oraz zapewnienie migrantom poczucia bezpieczeństwa w naszym kraju.

Bp Krzysztof Zadarko, delegat Konferencji Episkopatu Polski ds. Migracji i Przewodniczący Rady ds. Migracji, Turystyki i Pielgrzymek, wskazał, że sam temat migracji jest wciąż nowy również w refleksji teologicznej. Zauważył, że brakuje duszpasterzy i teologów z odpowiednią interdyscyplinarną wiedzą, apelując o szersze promowanie tej tematyki wśród nich oraz o pogłębioną refleksję teologiczną. Jak podkreślił, migracja jest tematem duszpasterskim, bez względu na to, czy wśród migrantów i uchodźców są wyłącznie katolicy, czy może również chrześcijanie innych wyznań lub wyznawcy innych religii. Kapłan jest wręcz

„zaprzysiężony” do tego, by ze względu na imię Pana był dostępny i przyjmował ubogich, przybyszów, wszystkich. „Tu nie ma dyskusji, czy ma przyjmować – to powinność moralna”. Zdaniem bp. Zadarki, już sam kryzys demograficzny w Polsce zmusza do większej otwartości na migrantów, bo potrzebni są po prostu ludzie na rynku pracy. Biskup wskazał na gwałtowny wzrost liczby przybyszów z Ukrainy, ale i krajów azjatyckich, z jakim mamy do czynienia w ciągu ostatnich pięciu lat. Biskup Zadarko zwrócił uwagę na konieczność zaproponowania i opracowania procesu integracyjnego dla społeczności spoza Polski, nie tylko z Ukrainy. „Nasz episkopat stoi na stanowisku: najpierw państwo, potem samorząd, na końcu pozarządowe organizacje, w tym Kościół. My jesteśmy tylko uzupełnieniem tego, co powinno robić państwo. Dzięki wspólnotom, programom duszpasterskim, możemy włączyć się w proces integracyjny. Parafie mają tu ogromny, niewykorzystywany niestety, potencjał. Nawiązując do kryzysu na granicy polsko-białoruskiej prelegent podkreślił, że był on sztucznie wywołany przez politykę Putina i Łukaszenki. Episkopat w swoim stanowisku wskazał, że konieczna jest zarówno obrona granic, jak i humanitarne podejście do człowieka. Hierarcha zauważył, że ten kryzys wskazał mocno na ewangeliczne i humanitarne braki w polskim społeczeństwie.

Ksiądz Marcin Izyski, dyrektor Caritas Polska, omówił wybrane aspekty pomocy, jakiej udzielono uchodźcom z Ukrainy po agresji Rosji. Caritas zaraz po wybuchu wojny dostosowała swoje struktury do działania w trybie nadzwyczajnym, co możliwe było dzięki doświadczeniom przy działaniach dla uchodźców na granicy polsko-białoruskiej – powiedział ks. Izyski. Podkreślił, że ta pomoc była realna dzięki pracy wolontariuszy – w wolontariat przy pomocy uchodźcom z Ukrainy zaangażowanych było ponad 2 tys. osób. Systemowa pomoc jest ważna przede wszystkim dla rodzin i osób, które chcą zostać w Polsce i tu się integrować. Mają temu sprzyjać różne projekty Caritasu na rzecz Ukrainy, np. program Rodzina Rodzinie, dla 500 rodzin z diecezji kijowsko-żytomierskiej, realizowany we współpracy z ukraińską Caritas Spes i mający na celu wsparcie mieszkańców tego regionu w procesie odbudowy.

Gościem sympozjum był także Paweł Szefernaker, pełnomocnik Rządu ds. Uchodźców Wojennych z Ukrainy, który omówił pomoc państwa polskiego dla uchodźców². Skala przyjęcia tak ogromnej liczby uchodźców oraz udzielonej im pomocy była niespotykana w żadnej części świata, co było możliwe dzięki mobilizacji społeczeństwa polskiego – podkreślił Szefernaker. Oprócz działań związanych z transportem, trzeba było podjąć działania w związku z przestępstwami, jakie się dzieją w obliczu wojny. Podjęły się tego specjalne zespoły śledcze, także policji nieumundurowanej. Chodzi np. o handel ludźmi – dodał minister. Jego zdaniem, istnieje wiele wątpliwości, czy ci wszyscy, którzy przybyli, są uchodź-

² Prelegent przekazał uczestnikom sympozjum przygotowany przez MSWiA Raport, dokumentujący działania rządu na rzecz obywateli Ukrainy uciekających przed wojną (24.02.2022-24.08.2022).

cami wojennymi. To kwestia ważna także dla duszpasterzy. Będziemy z tym problemem się zmagać, i administracja rządowa i samorządowa, ale również Kościół – zauważył minister, dodając, że nawet Ukraińcy wskazują, iż nie wszyscy, którzy przybyli, spełniają kryteria uchodźcy. Ta sytuacja jest jednak trudna do prawnego uregulowania ze względu na trwającą wojnę.

Agnieszka Kosowicz, prezeska Fundacji Polskie Forum Migracyjne, omówiła pomoc dla uchodźców, świadczoną przez organizacje pozarządowe i osoby prywatne. Podkreśliła, że tego rodzaju doświadczenia nie da się porównać z żadnym innym na świecie, nigdzie do tej pory tylu uchodźców w tak szybkim tempie nie przekroczyło granicy. Nie było więc opracowanego modelu działania. To był powszechny ruch aktywności i pomocy, wartość pomocy udzielonej przez prywatnych Polaków szacuje się na 10 mld zł. To ogromne wsparcie, wielka mobilizacja. Ale było to spontaniczne, często świadczone przez niewykwalifikowanych ludzi. Ocierano się czasem o obszary ryzykowne i przestępcze, jak np. handel ludźmi. Dochodziło do sytuacji, gdzie były gwałty i przemoc. Wskazała, że pomoc dla poszczególnych organizacji pomocowych nie była równomierna. W mniejszych miejscowościach często doświadczano osamotnienia w działaniach pomocowych i po prostu braku odpowiednich narzędzi. W pomoc zaangażowały się także organizacje, które na taką skalę raczej się nie udzielały, np. straż pożarna czy harcerstwo. Nabrały one przez ostatnie pół roku ogromnego doświadczenia i umiejętności. Prelegentka zwróciła także uwagę na konieczność budowania relacji oczyszczonej z przekonania, że wszyscy jesteśmy i musimy być tacy sami. „Potrzeba więcej mówienia o godności i wartości każdego; o tym, że jako różni też mamy wartość” – powiedziała. Wskazała też na konieczność uczciwości i równości wobec prawa oraz na potencjał głoszenia katolickiej nauki społecznej o prawach pracowniczych, gdyż niestety wielu, również chrześcijańskich, przedsiębiorców wykorzystuje pracowników, zwłaszcza przybyłych zza granicy.

W czasie zjazdu został zapowiedziany w dniach 19-21 września 2023 r. w Licheniu II Kongres Teologii Praktycznej pt. „Parafia Jutra”. Wezmą w nim udział naukowcy, duszpasterze i świeccy przedstawiciele wspólnot parafialnych, aby rozmawiać o perspektywach i wyzwaniach, przed jakimi w nieodległej przyszłości stanie Kościół w Polsce. Celem II Kongresu Teologii Praktycznej będzie diagnoza obecnej sytuacji społeczno-religijnej w Polsce uwarunkowanej pandemią oraz stanu duszpasterstwa (wizje), jej analiza w świetle nauczania Magisterium (oceniać) i wytyczanie kierunkowych działań dla funkcjonowania polskich parafii (działać). W Kongresie wezmą udział przedstawiciele Komisji Duszpasterstwa KEP, Zespołu ds. Nowej Ewangelizacji KEP, Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów KEP, Komisji ds. Wychowania Katolickiego KEP, Rady ds. Rodziny KEP, Ogólnopolskiej Rady Ruchów, Rady ds. Apostolstwa Świeckich. Pozwoli to na stworzenie płaszczyzny spotkania teologów, księży proboszczów i wiernych z osobami tworzącymi powyższe struktury Kościoła w Polsce, co ma zaowocować harmonijnym połączeniem wymiaru normatywne-

go i duszpasterskiego, oraz wypracowywaniem strategii dla Kościoła w Polsce w kontekście odnowy parafii. W ramach Kongresu odbędzie się prezentacja parafii wyróżnionych w organizowanym przez Katolicką Agencję Informacyjną konkursie *Aktywna parafia*. Przedstawią one swoją działalność, pragnąc zainspirować nie tylko do odnowy życia religijnego, ale do wielu działań podejmowanych na rzecz społeczności lokalnych. Kongres Teologii Praktycznej będzie organizowany przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego we współpracy z czterema stowarzyszeniami teologii praktycznej: Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów, Stowarzyszenie Katechetyków Polskich, Stowarzyszenia Liturgistów Polskich oraz Stowarzyszenia Homiletów Polskich. Partnerami wydarzenia będą Komisja Duszpasterstwa KEP oraz Zespół do spraw Nowej Ewangelizacji KEP. Patronem medialnym będzie Katolicka Agencja Informacyjna. Pierwszy Kongres Teologii Praktycznej odbył się w Warszawie w 2016 r. Podczas trzydniowego spotkania uczestnicy wydarzenia szukali odpowiedzi na pytanie czy Polska jest już krajem misyjnym, a kontekstem spotkania były obchody 1050. rocznicy Chrztu Polski.